

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลที่เกี่ยวข้อง คือ ผู้บริหาร คณาจารย์ สาขาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ศิลปิน ภัณฑารักษ์ ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ มีประสบการณ์ด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้ รวมถึงสัมภาษณ์กลุ่มผู้เข้ามาใช้บริการแหล่งเรียน คือ กลุ่มครูสอนศิลปะ นักเรียน นักศึกษา ประชาชนที่มีความสนใจทางด้านศิลปะ ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับแหล่งเรียนรู้ทางด้านศิลปะ และเป็นข้อมูลในการหาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สาขาทัศนศิลป์ ในคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เข้ามาใช้บริการมากที่สุด โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการศึกษา วิธีการคัดเลือกกลุ่มประชากรที่ศึกษาและการสุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ขั้นตอนในการดำเนินการศึกษา

- 1.1 ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร แนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบข้อมูล และวางแผนการวิจัยขั้นต้น
- 1.2 สัมภาษณ์คณาจารย์ เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ประเด็นปัญหาของแหล่งเรียนรู้ในคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
- 1.3 สรุบน้ำหนัาและประเด็นปัญหา เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการวิจัย
- 1.4 ทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแหล่งเรียนรู้ การบริหารจัดการ การบริหารจัดการ พิพิธภัณฑ์ทางศิลปะ และการจัดการความรู้ รวมถึงศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในสถาบันอื่นๆ เช่น หอศิลป์ พิพิธภัณฑ์ศิลปะ เพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบการวิจัย
- 1.5 ออกแบบคำถามในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง
- 1.6 ติดต่อกลุ่มตัวอย่างด้วยวาจา และ/หรือทางโทรศัพท์ เพื่อขออนุญาตสัมภาษณ์และจัดส่งหนังสือเพื่อขออนุญาตสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ
- 1.7 สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง

- 1.8 ถอดเทปสัมภาษณ์ เพื่อนำมาเรียบเรียงและวิเคราะห์ข้อมูล
- 1.9 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา
- 1.10 นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ และรวบรวมเป็นข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
- 1.11 ออกแบบจำลองการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในคณะศิลปกรรมศาสตร์ให้เป็นรูปธรรม สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เข้ามาใช้บริการ
- 1.12 สรุปผลการวิจัย
- 1.13 จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

2. กลุ่มประชากรที่ศึกษาและการสุ่มตัวอย่าง

การศึกษาครั้งนี้ แบ่งกลุ่มประชากรที่ทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์แบบเชิงลึก โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่มใหญ่ 12 กลุ่มย่อย จำนวน 75 คน โดยแบ่งรายละเอียดดังนี้

2.1 กลุ่มผู้บริหาร นักวิชาการ ภัณฑารักษ์หรือเจ้าหน้าที่หอศิลป์ โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง 2 แบบ 3 กลุ่มย่อย จำนวน 12 คน ดังนี้

แบบที่ 1 การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม จำนวน 7 คน ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้บริหาร และคณาจารย์สาขาวิชาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ ปัจจุบันมีจำนวนบุคลากรทั้งสิ้น 5 คน (ดูรายชื่อในภาคผนวก ง)

ในการเลือกกลุ่มเป้าหมายที่กล่าวมาข้างต้น กลุ่มตัวอย่างมีบทบาทสำคัญในการบริหารงาน นโยบาย การเป็นผู้นำองค์กรของคณะศิลปกรรมศาสตร์ รวมถึงกระบวนการเรียนรู้ การสอน และการใช้งานแหล่งเรียนรู้ ซึ่งช่วยให้ผู้วิจัยทราบข้อมูลในการบริหารงานของคณะศิลปกรรมศาสตร์ แนวทางในการจัดการความรู้ของบุคลากรในคณะฯ ต้องการทราบทัศนคติ ความต้องการ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้บริหารในด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกจากผู้บริหารผู้เชี่ยวชาญในการจัดการแหล่งการเรียนรู้ทางด้านทัศนศิลป์ในสถาบันอุดมศึกษา ที่มีการจัดตั้งเป็นหอศิลป์ และเป็นหน่วยงานกำกับโดยคณะ จาก 2 สถาบัน คือ

1. ผู้อำนวยการหอศิลป์ คณะจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
2. ผู้บริหาร หอศิลป์มหาวิทยาลัยกรุงเทพ (ดูรายชื่อในภาคผนวก ง)

ทั้งนี้จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่าแหล่งเรียนรู้ทั้ง 2 แห่งมีการส่งเสริมกิจกรรมทางด้านศิลปะ สาขาทัศนศิลป์ มีการดำเนินงานในสถาบันอุดมศึกษา และมีการบริหารงานกำกับโดยคณะ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาลักษณะการบริหารงาน โครงสร้างองค์กร การแบ่งภาระงาน การจัดการองค์ความรู้ การสร้างเครือข่าย การจัดกิจกรรมของแหล่งการเรียนรู้ ที่ประสบความสำเร็จและที่ประสบปัญหาและอุปสรรค เพื่อนำมาพัฒนา ประยุกต์ การบริหารจัดการและการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับองค์กรและพื้นที่ต่อไป

แบบที่ 2 การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (snowball sampling) ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง 1 กลุ่ม จำนวน 3 คน ดังนี้

กลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้บริหาร ภัณฑารักษ์ของหอศิลป์ และแกลเลอรีที่มีชื่อเสียง และได้รับการยอมรับในประเทศไทย ผู้วิจัยคัดเลือกจากคำแนะนำของศิลปิน ผู้บริหาร คณาจารย์สาขาทัศนศิลป์คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญในด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้ที่ผู้วิจัยไปสัมภาษณ์ จำนวน 3 คน (รายชื่อทั้งหมดที่ได้รับการแนะนำ ภาคผนวก ค และรายชื่อผู้ที่ให้สัมภาษณ์ ภาคผนวก ง)

ผู้วิจัยต้องการศึกษาการบริหารงาน การสร้างเครือข่าย การจัดกิจกรรมของหอศิลป์หรือแกลเลอรีที่ประสบความสำเร็จ จากการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่กล่าวมาข้างต้น เพื่อนำมาพัฒนา ประยุกต์กิจกรรมให้เหมาะสมกับองค์กรและพื้นที่ เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับการเรียนรู้ของนักศึกษา เยาวชน และประชาชน ได้เข้ามาศึกษาและเรียนรู้

2.2 กลุ่มศิลปิน โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง 2 แบบ 3 กลุ่มย่อย จำนวน 13 คน ดังนี้

แบบที่ 1 การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะใจ (purposive sampling) ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง 1 กลุ่ม จำนวน 3 คน ดังนี้

กลุ่มที่ 4 กลุ่มศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ ผู้วิจัยได้คัดเลือกจากศิลปินแห่งชาติ ที่มาเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้เยาวชนและผู้สนใจศิลปะในคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ระหว่างปีพ.ศ.2545-2552 จำนวน 3 คน (รายชื่อศิลปินที่ให้สัมภาษณ์ ภาคผนวก ง)

ในการเลือกกลุ่มเป้าหมายที่กล่าวมาข้างต้น เนื่องจากศิลปินแห่งชาติ มีความรู้ความสามารถเป็นที่ยอมรับในวงกว้าง เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าต่อสังคม สามารถถ่ายทอดความรู้ในเรื่องการสร้างสรรค์ผลงาน ระบบการคิด กระบวนการจัดการ การบริหารงานในการทำงาน ศิลปะ และแนวทางการประกอบอาชีพศิลปิน ศิลปินเหล่านี้สามารถให้แนวทาง ข้อเสนอแนะในการส่งเสริม พัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งยังนำความรู้ที่นำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ และเป็นรูปธรรม อีกทั้งศิลปินได้พบเห็นสภาพของแหล่งเรียนรู้ในคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีโดยตรง

แบบที่ 2 การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (snowball sampling) ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม จำนวน 6 คน ดังนี้

กลุ่มที่ 5 ศิลปินต้นแบบ สาขาทัศนศิลป์ ผู้วิจัยคัดเลือกศิลปินจากการได้รับคำแนะนำจากผู้บริหาร คณาจารย์ นักศึกษา ศิษย์เก่า สาขาทัศนศิลป์คณะศิลปกรรมศาสตร์ นักศึกษาที่มีความสนใจทางด้านศิลปะในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี กลุ่มนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญในด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้ กลุ่มครูสอนศิลปะ กลุ่มนักเรียนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และประชาชนทั่วไปที่มีความสนใจทางด้านศิลปะ จำนวน 3 คน และศิลปินต้นแบบมีคุณสมบัติดังนี้

1. ต้องเป็นศิลปินที่สร้างสรรค์ผลงานทางด้านศิลปะอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ
2. ต้องเป็นศิลปินที่ได้รับการยอมรับในวงกว้าง หรือได้รับรางวัล หรือมีการเผยแพร่ผลงานในระดับชาติและนานาชาติ

3. ต้องเป็นศิลปินที่มีการถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชนในสถานที่ หรือให้กับหน่วยงานต่างๆ เช่น เป็นวิทยากรให้กับสถาบันการศึกษา หรือเป็นอาจารย์พิเศษ เป็นต้น

(รายชื่อศิลปินทั้งหมดที่ได้รับการแนะนำ ภาคผนวก ค และรายชื่อศิลปินที่ให้สัมภาษณ์ ภาคผนวก ง)

กลุ่มที่ 6 ศิลปินในพื้นที่ สาขาทัศนศิลป์ ผู้วิจัยคัดเลือกศิลปินจากการได้รับคำแนะนำจากผู้บริหาร คณาจารย์ สาขาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ ครูสอนศิลปะในพื้นที่ นักเรียน นักศึกษา และประชาชนที่สนใจทางด้านศิลปะ และเป็นศิลปินที่ทำงานศิลปะมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งยังถ่ายทอดความรู้ทางด้านศิลปะให้แก่เยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 3 คน (รายชื่อศิลปินทั้งหมดที่ได้รับการแนะนำ ภาคผนวก ค)

ในการเลือกกลุ่มเป้าหมายกลุ่มที่ 5-6 เนื่องจากศิลปินดังกล่าวมีความรู้ความสามารถเป็นที่ยอมรับในวงกว้าง เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าต่อสังคม สามารถให้แนวทางข้อเสนอแนะ และสามารถถ่ายทอดความรู้ในเรื่องการสร้างสรรค์ผลงาน ระบบการคิด แรงแบบดาลในการสร้างสรรค์ผลงาน เนื้อหาสาระของผลงาน องค์ประกอบของการสร้างสรรค์ผลงาน กระบวนการจัดการ การบริหารงานในการทำงานศิลปะ แนวทางการประกอบอาชีพศิลปินได้ อีกทั้งยังช่วยชี้แนะแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในคณะศิลปกรรมศาสตร์ เพื่อนำความรู้ของศิลปินมาจัดการอย่างเป็นระบบ และเป็นรูปธรรม

2.3 กลุ่มผู้เข้ามาใช้บริการแหล่งเรียนรู้ โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง 3 แบบ 6 กลุ่มย่อย จำนวน 47 คน ดังนี้

แบบที่ 1 การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบจงใจ (purposive sampling) ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม จำนวน 23 คน ดังนี้

กลุ่มที่ 7 กลุ่มตัวแทนนักศึกษาสาขาทัศนศิลป์ชั้นปีที่ 1- 4 คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี คัดเลือกตัวแทนนักศึกษาแต่ละชั้น โดยใช้การคัดเลือกจากประธานเอก และความสมัครใจของนักศึกษาที่จะให้สัมภาษณ์ ชั้นปีละ 3 คน จำนวน 12 คน (ดูรายชื่อในภาคผนวก ง)

กลุ่มที่ 8 กลุ่มครูสอนศิลปะ ในโรงเรียน และสถาบันการศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยคัดเลือกจากครูสอนศิลปะในโรงเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งใช้แหล่งเรียนรู้หรือกลุ่มโรงเรียนที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมกับทางคณะ หรือโรงเรียนที่เคยส่งนักเรียนมาศึกษาต่อในคณะ จำนวน 11 คน (ดูรายชื่อในภาคผนวก ง)

ในการเลือกกลุ่มเป้าหมายที่กล่าวมาข้างต้น เป็นกลุ่มตัวแทนของผู้เข้ามาใช้งานบริการ และที่มีส่วนในการเข้ามาใช้งาน เช่นนำนักเรียนในโรงเรียนมาใช้บริการแหล่งเรียนรู้ ผู้วิจัยต้องการทราบความคิดเห็น ทศนคติ ความต้องการ ข้อเสนอแนะในด้านการจัดกิจกรรม การ

รวบรวมความรู้ในแหล่งเรียนรู้ในเชิงลึก เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ใน คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ให้ตรงกับความต้องการของผู้เข้ามาใช้บริการในแหล่งเรียนรู้อย่างแท้จริง

แบบที่ 2 การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (snowball sampling) ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง 1 กลุ่ม จำนวน 18 คน ดังนี้

กลุ่มที่ 9 กลุ่มนักเรียนที่มีความถนัดและสนใจทางด้านศิลปะ โรงเรียนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยคัดเลือกจากการได้รับคำแนะนำจากครูสอนศิลปะ โรงเรียนและสถาบันการศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โรงเรียนละ 1 คน จำนวน 18 คน (ดูรายชื่อในภาคผนวก ง)

แบบที่ 3 ผู้วิจัยใช้วิธีสุ่มแบบบังเอิญ (accidental sampling) กับกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม จำนวน 15 คน ดังนี้

กลุ่มที่ 10 กลุ่มศิษย์เก่า สาขาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มอ.ปัตตานี เป็นศิษย์เก่าที่มีการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านศิลปะอย่างต่อเนื่อง หรือมีการประกอบอาชีพในพื้นที่ หรือมีภูมิลำเนาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน 5 คน (ดูรายชื่อในภาคผนวก ง)

กลุ่มที่ 11 กลุ่มนักศึกษา ในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เป็นกลุ่มนักศึกษาที่มีความสนใจทางด้านศิลปะ และเคยเข้าร่วมกิจกรรมกับทางคณะศิลปกรรมศาสตร์ จำนวน 7 คน (ดูรายชื่อในภาคผนวก ง)

กลุ่มที่ 12 กลุ่มบุคคลทั่วไป คือกลุ่มประชาชนที่มีความสนใจทางด้านศิลปะ และเคยเข้าร่วมกิจกรรมกับทางคณะศิลปกรรมศาสตร์ จำนวน 3 คน (ดูรายชื่อในภาคผนวก ง)

ในการเลือกกลุ่มเป้าหมายกลุ่มที่ 10-12 เป็นตัวแทนของกลุ่มผู้เข้ามาใช้บริการแหล่งเรียนรู้ในคณะศิลปกรรมศาสตร์ ผู้วิจัยต้องการทราบความคิดเห็น ทัศนคติ ความต้องการในด้านการจัดกิจกรรม การรวบรวมความรู้ในแหล่งเรียนรู้ในเชิงลึก เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ให้ตรงกับความต้องการของผู้เข้ามาใช้บริการอย่างแท้จริง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ โดยมีแบบบันทึกในสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์ด้วยตนเอง และใช้เครื่องบันทึกเสียงเพื่อความสะดวกในการเก็บข้อมูล และสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

4. การรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ใช้แหล่งข้อมูล 2 ประเภท คือ แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

ได้แก่ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

4.2 แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

ได้แก่ข้อมูลจากเอกสาร เป็นการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาจากหนังสือ เอกสาร รายงานการสัมมนา สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ และเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อเก็บข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนามแล้ว นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ ประมวลผลความคิดเห็น ความต้องการ ทักษะคติ เพื่อออกแบบจำลองการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในคณะศิลปกรรมศาสตร์ แล้วนำข้อมูลทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์เชิงพรรณนา